

Univerzita Karlova v Praze
Pedagogická fakulta
Odd. pro vědeckou činnost PedF UK Praha
M.D.Rettigové 4
116 39 Praha 1 – Nové Město

Posudek oponenta na dizertační práci

Autor : Mgr. Filip TIMINGERIU

Téma práce : Člověk jako *zoon politikon* a filosofie jako výchova člověka.
(Bytí na světě lidsky prostřednictvím zkušenosti s řečí)

Human being as *zoon politikon* and philosophy as education of man.
(Being in the world through experience with language)

Oponent : PhDr. Helena Kalábová, Ph.D.
Technická univerzita v Liberci
Fakulta přírodovědně – humanitní a pedagogická
Katedra sociálních studií a speciální pedagogiky
Liberec 1, Studentská 2

Společenská závažnost a aktuálnost tématu:

Autor, v plném uvědomění si současného myšlení karteziánským způsobem, bez možnosti náhledu celku, se ve své dizertační práci zamýšlí nad „cestou k vědění“, nemající založenost metodologickou. Táže se po člověku a výchově v bytostném hledání smyslu řeči, jako nejvlastnější pro člověka. Orientace na přesahy v současné výchově zákonitě přivádějí autora k zamýšlení se nad základem filosofie výchovy, ale i pedagogiky s cílem rozumět existenci člověka v řádu světa.

Člověk, jako obraz boží, jako něco mimořádného (mimo-řádného), je schopen řád zjednat a výchova jako *educatio* je přípravou na tuto možnost. Zároveň je cestou k možnosti, aby člověk realizoval svůj život svobodně, v odpovědnosti, autenticky.

Autor své myšlenky opírá o filosofické texty Martina Heideggera, zejména o jeho tzv. pozdní myšlení, významně také o přednášky Anny Hogenové na Husitské teologické fakultě UK Praha. Současná, karteziánsky orientovaná výchova není zatracována, však její orientace na jednotliviny zabraňuje vzhledům do celků bez marga a neumožňuje chápat to, co není zjevné. Myšlenka Martina Heideggera, že univerzita, jako možnost vztahovat se k jednomu, je mrtva, již v r. 1929 varovala před současným stavem. Náhrada ontologické, etické a gnozeologické filosofie za myšlení ontické přivádí člověka k zjednodušeným závěrům, však s výrazem pokroku a nutnosti platnosti předem, pravdy ve smyslu *orthotes*.

Myšlení bez podstatného tázání je bezmocné. Úkolem filosofie dnes je navrátit člověka k možnosti jednoduchého tázání, což autor dizertační práce ve svém textu předkládá velmi originálním způsobem, s jasností vyslyšení myšlenky A. Hogenové, že je třeba pěstovat pohotovost pro setkání s novým bohem, což bude pro člověka novým počátkem.

V současné, karteziánsky orientované výchově se právě toto téma jeví velikým úkolem. „Filosofování... znamená učit se žít a umět umírat“.

Smysl a hlavní cíle dizertační práce:

Smysl a cíl dizertační práce spatřuje autor v netradičním „vstoupení do živlu myšlení“ s cílem osvojení a v jistém slova smyslu i zamilování se. To vše s určitým nadhledem na současný stav věd a rozhodnutí se, že je třeba kráčet vlastní cestou, však s plným respektem k filosofii, filosofiím a k filosofům a uvědomění si vážnosti daného úkolu.

Autor dizertační práce se soustředil na dílo Martina Heideggera a mottem práce by mohla být jeho myšlenka: „Myšlení samo je cestou“.

Myšlení vychovává, ale ne ledajaké, nutné je myšlení bytí. Úkolem filosofie je člověka zhotovit, zúplnit, a tím je filosofie jako taková výchovou. Autor připomíná myšlenky Jana Patočky a jeho snahu zdůraznit, že „v Platónovi je více než Platóna“, a dodává, že filosofie by nebyla filosofii, kdyby v ní nebylo více než metafyzika (s. 19). Filosofie výchovy bývá za pedagogiku zaměňována, samotná výchova je však víc, jak cokoli jiného.

Existence člověka, v přesahu k něčemu jinému – objímajícímu, naplněná řečí, umožňuje transcendenci.

Problém existence člověka v dnešku je autorem označen za patologické sebe-znovu-určování, s důrazem na neustálou novost, na nově nastavující přítomnost (s. 21) a filosofii vnímá v podléhání vládě.

Zkušenost s řečí je v heideggerovském pojetí myšlení pro člověka nárokem „nechat se dotknout oslovením řečí“ a veškeré chování člověka je takového charakteru, že je něco aktuálně viděno, slyšeno a zakušeno. Člověk potřebuje prodělat zkušenost s řečí, která však není tematizací, ale právě tím dotekem oslovení.

Originálním členěním textu dizertační práce do jednotlivých kapitol, však v provázanosti úzce souvisejících kroků, je čtenář přiváděn k možnosti myšlení myšleného, autor nedokazuje, ale ukazuje, to vše na cestě k řeči, k člověku, který je zrozen na tento svět s úkolem být vz-dělán. To, co vychovává, je myšlení, však ne ledajaké, ale výhradně myšlení bytí.

Pokud je uvažováno o člověku ve smyslu fundamentální ontologie, je jsoucnem, které již předem svému bytí rozumí a má pro něj smysl. Jde mu vždy o jeho vlastní bytí, jest onticky i ontologicky, existuje, a tím spočívá ve své existenci a je jsoucnem se specifickou vlastností, kterou je konečnost. Heideggerovský termín „Da-sein“ označuje lidské bytí, které není v člověku, nýbrž člověk je lidsky – ponechává jsoucí, aby se bytí mohlo ukázat. „Da“ neodkazuje k pobytu člověka jako k fakticitě, ale vyzdvihuje neskrytost (aletheia), z které si bere míru svého lidství. To, co je takto ne-skryté, ale současně i ve prospěch toho se zakrývá, je řeč (Sprachen). Míra lidství je v řeči, a detailní studie jedné z Heideggerových přednášek na toto téma – Řeč a její bytnost je autorem v textu zpracována a detailní studie je hlavní ambicí předložené dizertační práce.

Výsledky dizertační práce s přesahem do pedagogiky:

Autorovo pojetí a prezentace úlohy filosofie v souvislostech s výchovou otevírá otázku po smyslu současného stavu výchovy, která směřuje k faktům. Pokud však není nic jiného, než fakta, pak lze učit pouze fakta a výchova v tomto faktickém přivádí člověka do stavu, kdy i myšlení, co do vnitřní obsažnosti, se stává pouhým počítáním (s. 63). Tím se i filosof stává technikem, který obstarává, zajišťuje vědecký provoz. Ne slova, ale fakta jsou tím, s čím se počítá ve výpočtech planetárního počtářství a význam slova „akademický“ samo o sobě skrývá technický charakter, a v rámci heideggerovské Gestell se děje odkrývání. V autorově myšlence, že je třeba člověka nezatížit vinou za tento stav vše-zařiditelnosti a vše-nastavitelnosti (Ge-stell), je skryto i osvobození z přiznání, že nad bytostí techniky člověk moc nemá. Úděl odkrývání vládne člověkem a právě filosofie přivádí k řeči tím, že o bytí jsoucího svým bytováním vypovídá. Filosofie, filosofické úsilí, nemá svět vykládat, má však cílit ke změně, k dobru. Autor v podpoře heideggerovských myšlenek varuje před planetárním počtářstvím, které počítá s fakty, ne se slovy. Proto je třeba básníků a mlčících filosofů. Básnění je přirovnáno k poslednímu hájemství myšlení, zachraňuje před

planetárním počítáním a pravý básník je vidoucí, v možnosti zahlédnout to, co je mimo fakta a mimo možnost počítání.

Také text kapitoly Bydlení oslovuje významnost v dnešní nesnadné existenci člověka – neukotvenost, nezabydlenost, nemožnost domovštit. Pobývání v součtveří, kdy člověk – smrtelník zemi zachovává tím, že o sebe a zároveň o ni pečuje (Epimeleia), přijímá nebesa a očekává božské, druhé smrtelníky doprovází a pobývá v doprovázení druhými, bydlí. Nezabydlenost dnešního postmoderního člověka souvisí s tím, že výše zmíněné není v patřičné otevřenosti a tím neshromažďuje součtveří. Heideggerovská jednota člověka a světa prostřednictvím čtyř významových koordinát – země, nebe, bohů a lidí (smrtelníků) vystihuje slovo bydlet v dostatečné šíři a hloubce. Řeč je domovem bytí.

Hlavní přínos dizertační práce lze spatřovat právě v těchto úvahách a položených otázkách, které autor ve svém textu dále rozvíjí do plnosti. Základní a provázející je tzv. pozdní myšlení Martina Heideggera, promýšlí otázky a odpovědi, které jak sám autor uvádí, jsou tu s námi lidmi od počátku a z počátku. Pro autora je základem a i cílem návrat myšlení do jednoduchosti, které člověku umožňuje uvlastnění – možnost pobývat společně s bytím – Er-eignis. Bytí a myšlení k sobě patří, člověk prorůstá do světa a svět prorůstá do člověka a toto vše je obsahem Dasein. Řeč (Sprachen) a mluvení bezeslov (Sagen) vzájemné noření umožňuje, je to bytostný rozhovor. Řeč člověku otevírá svět, a vše kolem člověka – co si uvědomuje i neuvědomuje, je součástí bytostného rozhovoru a je také základem Epimelei peri tés psychés – péčí o duši, na které stojí evropská vzdělanost v založenosti humánních a demokratických tradic antického pohanství, židovského a křesťanského monoteismu a osvícenství. Dasein současného člověka zažívá významné otřesy z mnoha důvodů. Aletheia ve vědeckém prostředí ustoupila orthotes, však s přesahem do každodenního žití ovládla i přirozený svět a pokud člověk neotevře ve svém myšlení bytostné možnosti, zůstane uvězněn v empirii. Probuzení a návrat vede cestou tázání, které zakoření a zrodí v daném člověku neplánované hluboké porozumění, bytostné a tím opravdové.

Text dizertační práce se bytostně táže, je opravdový a nabízí čtenáři i možnost probuzení.

Praktické užití předloženého textu pro výchovné prostředí, vzhledem k originálnímu zpracování, je velmi široká. Dobře poslouží jako výkladová opora na přednáškách, ale i při kurzorické četbě Heideggerových textů, ale též je doporučeným textem pro všechny, kteří se zabývají tématem „řeči“ a širokých souvislostí v existenci člověka.

Předloženou dizertační práci Mgr. Filipa Timingeriua považuji za velmi zdařilou a inspirativní, zpracovanou osobitým způsobem, podněcující bytostné tázání po smyslu výchovy (vz-dělávání) v existenci člověka.

Vytyčenému cíli a s ním spojeným záměrům odpovídá zpracování tématu. Text dizertační práce splňuje stanovené podmínky, doporučuji k obhajobě.

V Liberci dne 15.8.2017

PhDr.Helena Kalábová, Ph.D.